

**Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös jatkoselvitykseen ryhtymisestä
yrityskauppa-asiassa Mehiläinen Hoivapalvelut Oy, Mehiläinen Oy ja Ykkös- ja Onni-
kodit Oy / Humana Hoiva Oy, Hoivakoti Joutsenkulma Oy, Palvelukoti Hilmari Oy ja
Pirtakoti Oy**

Sisällys

1	Asia.....	3
2	Asian vireilletulo	3
3	Ratkaisu.....	3
4	Osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta.....	3
5	Yrityskauppavalvontaa koskevien säännösten soveltuminen järjestelyyn.....	4
6	Ilmoittajan näkemys relevanteista markkinoista ja osapuolten markkina-asemasta	4
6.1	Johdanto	4
6.2	Ikääntyneiden asumispalvelut	5
6.3	Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalvelut	7
7	Yrityskaupan kilpailuvaikutukset.....	9
7.1	Ilmoittajan näkemys yrityskaupan kilpailuvaikutuksista	9
7.2	KKV:n alustava arvio yrityskaupan kilpailuvaikutuksista	10
8	Johtopäätös.....	11
9	Sovelletut säännökset	12
10	Muutoksenhaku	12
11	Lisätiedot	12

1 Asia

Jatkoselvitykseen ryhtyminen yrityskauppa-asiassa Mehiläinen Hoivapalvelut Oy, Mehiläinen Oy ja Ykkös- ja Onnikodit Oy / Humana Hoiva Oy, Hoivakoti Joutsenkulma Oy, Palvelukoti Hilmarit Oy ja Pirtakoti Oy.

2 Asian vireilletulo

Kilpailu- ja kuluttajavirastolle ("KKV" tai "virasto") on 19.8.2024 ilmoitettu järjestely, jossa Mehiläinen Hoivapalvelut Oy, Mehiläinen Oy ja Ykkös- ja Onnikodit Oy ("Mehiläinen" tai "ilmoittaja") hankkii Humana Hoiva Oy:n, Hoivakoti Joutsenkulma Oy:n, Palvelukoti Hilmarit Oy:n ja Pirtakoti Oy:n ("Humana hoiva" tai "kohde").

3 Ratkaisu

Kilpailu- ja kuluttajavirasto ryhtyy asiassa kilpailulain (948/2011) 26 §:n 1 momentin nojalla jatkoselvitykseen, jossa tutkitaan, estääkö käsiteltävänä oleva yrityskauppa kilpailulain 25 §:ssä tarkoitettulla tavalla olennaisesti tehokasta kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla erityisesti siitä syystä, että sillä luodaan määräävä markkina-asema tai vahvistetaan sitä.

4 Osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta

- Mehiläinen** on terveys- ja sosiaalipalveluita tarjoava konserni, joka toimii laajalaisesti yksityisrahoitteisissa terveyspalveluissa sekä julkisrahoitteisissa terveys- ja sosiaalipalveluissa. Sosiaalipalveluissa Mehiläinen tarjoaa ikääntyneiden asumis- ja kotihoitopalveluita, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumis- ja kehitysvammaisten ja vammautuneiden asumis- ja palveluita sekä lastensuojelupalveluita. Mehiläisellä on ympäri Suomen noin 100 ikääntyneiden hoivakotia ja 90 mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumis- ja palveluyksikköä. Hoivakodit toimivat pääasiassa Mainiokodit-brändin alla ja mielenterveys- ja päihdekuntoutujien yksiköt Ykköskodit-konseptilla.
- Kohde** sisältää 19 Humana-konsernin asumis- ja palveluyksikköä, joista 15 tarjoaa ikääntyneiden asumis- ja palveluita ja neljä ikääntyneiden mielenterveyskuntoutujien asumis- ja palveluita.¹ Kohteeseen kuuluu lisäksi kaksi kotihoito- ja kotisairaanhoitopalveluita tarjoavaa yksikköä. Valtaosa kohteeseen kuuluvista hoivakodeista toimii Kotikylä-brändillä.

¹ Humana Hoiva Oy:n kahdeksan yksikköä, Vivante Oy:n kolme yksikköä, Villa Marin Hoitopalvelut Oy, Iltatuulikoti Oy, Kristallihovi Oy, Kristallikartano Oy, Pirtakoti Oy, Anna ja Aatu Oy, Palvelukoti Metsärinne Oy, Cajanuksentienkoti Oy, Hoivakoti Joutsenkulma Oy, Palvelukoti Hilmarit Oy. Humana-konserni jatkaa kohteeseen kuulumattomilta osiltaan mielenterveyskuntoutujien palveluiden tuottamista myös yrityskaupan jälkeen, mutta luopuu strategiansa mukaisesti mielenterveyskuntoutujien asumis- ja palveluyksiköistä, joiden asiakkaat ovat ikääntyneitä.

5 Yrityskauppavalvontaa koskevien säännösten soveltuminen järjestelyyn

3. Kilpailu- ja kuluttajavirastolle toimitetun yrityskauppailmoituksen mukaan Mehiläinen hankkii kaikkien yrityskaupan kohteeseen kuuluvien yhtiöiden koko osakekannan. Järjestelyssä on kyse kilpailulain 21 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesta määräsvallan hankkimisesta.
4. Mehiläinen-konsernin² Suomesta kertynyt liikevaihto vuonna 2023 oli noin [] (hakasulkeisiin merkityssä kohdassa tieto on poistettu liikesalaisuutena) miljoonaa euroa. Kohteen Suomesta kertynyt liikevaihto vuonna 2023 oli noin [] miljoonaa euroa. Koska kilpailulain 22 §:n mukaiset liikevaihtorajat ylittyvät, järjestelyyn sovelletaan kilpailulain yrityskauppavalvontaa koskevia säännöksiä.
5. Kilpailulain 26 §:n 1 momentin mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto ratkaisee ensi vaiheessa, onko asiassa ryhdyttävä jatkoselvitykseen. Jos Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei anna päätöstä jatkoselvitykseen ryhtymisestä 23 työpäivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta, yrityskaupan katsotaan tulleen hyväksytyksi. Kilpailu- ja kuluttajavirasto ryhtyy asiassa jatkoselvitykseen tällä 23 työpäivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta antamallaan päätöksellä.

6 Ilmoittajan näkemys relevanteista markkinoista ja osapuolten markkina- asemasta

6.1 Johdanto

6. Ilmoittajan mukaan yrityskaupan osapuolilla on päällekkäistä toimintaa sosiaalipalveluiden markkinoilla ikääntyneiden sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluissa.³ Molempien osapuolten palveluntarjontaan kuuluvat tavallinen ja tehostettu asumispalvelu ikääntyneille ja mielenterveyskuntoutujille. Ikääntyneiden asumispalveluissa osapuolilla on päällekkäisyyttä kahdeksalla hyvinvointialueella⁴ ja mielenterveyskuntoutujien asumispalveluissa kolmella hyvinvointialueella.⁵ Osapuolilla ei ole seutukuntatason päällekkäisyyksiä mielenterveyskuntoutujien asumispalveluissa. Ikääntyneiden asumispalveluissa osapuolilla on sen sijaan päällekkäisyys Lahden, Jyväskylän, Oulun, Helsingin, Mikkelin, Savonlinnan ja Varkauden seutukunnissa. Osapuolilla on myös kuntatason päällekkäisyyksiä esimerkiksi Mikkelin ja Varkauden kunnissa.

² Mehiläisen pääomistaja on CVC Capital Partnersin ("CVC") hallinnoimat rahastot. Yrityskauppavalvonnalle säädetyt liikevaihtorajat ylittyvät joka tapauksessa, joten CVC:n liikevaihtotietoja ei ole yksilöity yrityskauppailmoitukseen.

³ Osapuolet tarjoavat lisäksi kotihoitopalveluita. Kohteen toiminta kotihoitopalveluissa koostuu kahdesta yksiköstä Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella. Mehiläinen ei tarjoa kyseistä palvelua Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella. Osapuolilla ei ilmoittajan mukaan ole päällekkäisyyttä kotihoitopalveluissa hyvinvointialueiden tasolla.

⁴ Päijät-Häme, Keski-Suomi, Pohjois-Pohjanmaa, Vantaa ja Kerava, Etelä-Savo, Kanta-Häme, Pohjois-Savo ja Lappi.

⁵ Keski-Suomi, Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi.

7. Vuoden 2023 alussa voimaan tulleen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ("sote-uudistus") myötä ikääntyneiden sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille. Hyvinvointialue voi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse, yhteistoiminnassa muiden hyvinvointialueiden kanssa tai hankkia ne sopimukseen perustuen muilta palvelujen tuottajilta. Hankkiessaan palveluita yksityisiltä yrityksiltä ja kolmannen sektorin toimijoilta hyvinvointialueet käyttävät yleensä puitesopimusjärjestelyitä ja palveluseteliä. Hyvinvointialueiden hankintatavat ja esimerkiksi puitesopimusten ehdot vaihtelevat hyvinvointialueittain. Joissakin tilanteissa yksikkö valitaan puitesopimusten ulkopuolelta suoraostolla, mikäli sopivaa yksikköä ei kilpailutettujen joukosta löydy. Julkisen oman tuotannon osuus on ilmoittajan arvion mukaan korostuneempi ikääntyneiden asumispalveluissa kuin mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluissa.
8. Ilmoittajan mukaan siltä osin kuin julkisyhteisö käyttää asumispalveluiden järjestämisessä kilpailutusta, se tyypillisesti valitsee asumispalveluita koskevan puitesopimuksen piiriin useita palveluntuottajia, jotka se asettaa paremmuusjärjestykseen hinta- ja laatukriteerien perusteella. Loppuasiakas hakee hyvinvointialueen järjestämiin asumispalveluihin hyvinvointialueen sosiaalihuollon palvelujen, kuten esimerkiksi vanhus-, mielenterveys- tai päihdepalvelujen kautta. Ilmoittajan mukaan asukaspaikat myönnetään ensisijaisesti hyvinvointialueen omista yksiköistä, mikäli niissä on tilaa.
9. Sijoitettaessa asukkaita kilpailutettuihin yksiköihin hyvinvointialueen työntekijä noudattaa lähtökohtaisesti puitesopimuksen etusijajärjestystä. Ilmoittajan mukaan myös laatutekijöillä on merkitystä sijoituspäätöksiin. Lisäksi sijoituspäätöksen yhteydessä voidaan ottaa huomioon asukkaiden tai heidän läheistensä toiveet. Palveluntarjoajan sijainti vaikuttaa sijoituspäätöksiin lähinnä asukkaiden ja heidän läheistensä toiveiden kautta. Erityisesti hoivapaikan osalta saatetaan esittää toive, että se on lähellä joko asukkaan tuttua aluetta tai hyvien kulkuyhteyksien päässä.

6.2 Ikääntyneiden asumispalvelut

10. Ilmoittajan näkemyksen mukaan ikääntyneiden asumispalveluita tulee tarkastella kokonaisuutena jakamatta niitä edelleen tavalliseen (yhteisöllinen)⁶ ja tehostettuun (ympäri vuorokautinen)⁷ asumispalveluun. Jako ei ilmoittajan mukaan ole perusteltu, sillä siirtyminen asumistyyppien välillä on mahdollista

⁶ Tavallinen palveluasuminen on ilmoittajan mukaan tarkoitettu ikääntyneille, jotka eivät enää tule kotihoidon ja tukipalveluiden turvin toimeen kotona. Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja tukipalveluita. Hoidon tarve ja intensiteetti vaihtelevat asiakkaan mukaan ja asiakas tyypillisesti käyttää erilaisia arkipäivää auttavia tukipalveluita, kuten hoitopalveluita, ateriapalveluita, kuntoutusta ja turvapalveluita. Tavallisen palveluasumisen yksikössä henkilöstö on paikalla päiväsaikaan.

⁷ Tehostettu palveluasuminen on ilmoittajan mukaan palvelumuoto niille ikääntyneille, joiden kunto on heikompi ja hoidon tarve suurempi verrattuna tavallisen palveluasumisen piirissä oleviin asukkaisiin. Tällaisia asukkaita voivat olla esimerkiksi fyysisesti toimintarajoitteiset ja muistisairaat ikääntyneet. Tehostetun palveluasumisen yksikössä henkilöstöä on paikalla ja palveluita järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti.

ja sitä tapahtuu myös käytännössä. Tavallisesti tehostettu ja tavallinen palveluasuminen kilpailutetaan samalla kilpailutuksella. Lisäksi palveluntuottajat tarjoavat laaja-alaisesti erilaisia ikääntyneille suunnattuja asumispalveluita. Tavallista ja tehostettua palveluasumista tarjotaan usein samoissa yksiköissä, ja tavalliseen palveluasumiseen tarkoitettu asukaspaikka on suhteellisen helposti muutettavissa tehostetun palveluasumisen paikaksi. Eri palvelutyyppeiden tila-vaatimukset ovat lisäksi harmonisoitumassa Valviran määrittelemälle tasolle. Tehostetussa palveluasumisessa henkilöstömitoitus on kuitenkin korkeampi. Ilmoittaja on toimittanut markkinatietoja tavallisen ja tehostetun palveluasumisen sisältävältä markkinalta sekä erikseen palvelutyypeittäin.

11. Ilmoittajan näkemyksen mukaan julkinen tuotanto rajoittaa yksityisten toimijoiden hinnoitteluvapautta luomalla niille konkreettisen hintapaineen, vaikka julkisen ja yksityisen tuotannon välillä ei olekaan suoraa kilpailua hyvinvointialueiden järjestämissä kilpailutuksissa. Ilmoittaja on kuitenkin toimittanut markkinatietoja iäkkäiden asumispalveluiden markkinoilta kattaaen ainoastaan yksityisen ja kolmannen sektorin palveluntuottajien asukaspaikat.
12. Ilmoittajan näkemyksen mukaan markkinoita ei ole myöskään tarkoituksenmukaista jakaa sen perusteella, onko palvelun ostajana julkinen taho vai suoraan yksityishenkilö. Osapuolten pääasiallinen asiakasryhmä on hyvinvointialueet, ja ilmoittajan käsityksen mukaan Suomessa vain hyvin vähäinen osa palveluista myydään suoraan yksityisasiakkaille, jotka maksavat palvelun itse.
13. Ilmoittajan mukaan ikääntyneiden asumispalveluiden maantieteellistä markkinaa tulee tarkastella hyvinvointialueen laajuisena. Sote-uudistuksen myötä järjestämisvastuussa olevat hyvinvointialueet joko järjestävät itse tarvitsemansa asumispalvelut tai kilpailuttavat ne vähintään hyvinvointialueen laajuisina hankintoina. Asumispalveluja käyttäviä henkilöitä voidaan näin sijoittaa aiempaa helpommin kotikuntansa ulkopuolelle laajemmalla alueella. Ilmoittaja on toimittanut markkinatietoja lisäksi valtakunnallisesti, seutukuntatasolla ja kuntatasolla.
14. Ilmoittajan arviot markkinoiden koosta ja markkinaosuuksista perustuvat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ("Valvira") ylläpitämiin tietoihin eri toimijoiden asumispalveluyksiköiden toimilupien (nyk. rekisteröintien) mukaisista paikkamääristä. Osapuolten tietoja on päivitetty siltä osin, kuin ilmoittaja on identifioinut epätarkkuuksia Valviran aineistossa. Tiedoissa on myös huomioitu Mehiläisen viimeaikaiset yrityskaupat. Ilmoittaja ei ole pystynyt erottamaan toimittamissaan tiedoissa yksityishenkilöiden ja hyvinvointialueiden ostamia palveluita, vaan nämä molemmat sisältyvät toimitettuihin markkinatietoihin.
15. Ilmoittajan toimittamien tietojen perusteella osapuolten yhteenlasketut markkinaosuudet jäivät alle 30 prosentin kaikilla päällekkäisillä hyvinvointialueiden laajuisilla markkinoilla, vaikka tehostettua ja tavallista palveluasumista

tarkasteltaisiin omina tuotemerkkinään.⁸ Seutukuntatasolla osapuolten markkinaosuudet ovat korkeimmillaan Mikkelin ja Varkauden seutukunnissa. Mikkelissä ikääntyneiden tavallisessa palveluasumisessa Mehiläisen osuus seutukunnan 80 asukaspaikasta on [20-30] (hakasulkeisiin merkityssä kohdassa tarkka tieto on poistettu liikesalaisuutena) prosenttia ja kohteen [10-20] prosenttia, jolloin osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on [30-40] prosenttia. Varkaudessa ikääntyneiden tehostetussa palveluasumisessa Mehiläisen osuus seutukunnan 242 asukaspaikasta on [10-20] prosenttia ja kohteen [10-20] prosenttia, jolloin osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on [20-30] prosenttia.

16. Ilmoittajan arvion mukaan osapuolten merkittävimmät kilpailijat ikääntyneiden asumispalveluissa Mikkelin seutukunnan tavallisessa palveluasumisessa ovat Attendo [50-60] prosentin markkinaosuudella ja Mikkelin Ropoyhdistyksen Annakoti -säätio [5-10] prosentin osuudella. Varkauden seutukunnassa tehostetussa asumispalvelussa osapuolten kilpailijat ovat Attendo [30-40] prosenttia, Joroisten Palveluasunnot ry [10-20] prosenttia, Varkauden Vanhaintukisäätio [10-20] prosenttia ja Settlementti Ukonhattu ry [5-10] prosenttia.
17. Kuntatasolla Mehiläisen osuus Mikkelin ikääntyneiden tavallisen asumispalvelun asukaspaikoista on ilmoittajan toimittamien tietojen perusteella [30-40] prosenttia ja kohteen [20-30] prosenttia, jolloin osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on [50-60] prosenttia. Kilpailijoista Attendon markkinaosuus on [30-40] prosenttia ja muilla kilpailijoilla on yhteensä [5-10] prosentin markkinaosuus.
18. Varkauden kunnassa Mehiläisen osuus tehostetun asumispalvelun asukaspaikoista on [20-30] prosenttia ja kohteen [20-30] prosenttia, jolloin osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on [40-50] prosenttia. Markkinoille jää kaksi kilpailijaa, jotka ovat Attendo ([20-30] prosenttia) ja Varkauden Vanhaintukisäätio ([20-30] prosenttia).

6.3 Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalvelut

19. Myös mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluiden tuotemerkkinä on ilmoittajan mukaan tarkastettava kokonaisuutena. Ilmoittajan mukaan mielenterveyskuntoutus muodostaa palvelukokonaisuuden, jolla tuetaan henkilön kuntoutumista ja itsenäistä selviytymistä. Päihdekuntoutujille tarjotaan vastaavia palveluita, mutta näiden osuus on mielenterveyskuntoutujia vähäisempi. Markkinna ei ikääntyneiden asumispalveluiden tavoin ole perusteltua segmentoida myöskään erikseen tehostettuun ja tavalliseen palveluasumiseen. Kohteen palvelut ovat painottuneet ikääntyneiden mielenterveyskuntoutujien asumispalveluihin. Ilmoittajan mukaan ikääntyneille suunnattuja palveluita ei kuitenkaan ole perusteltua tarkastella omana

⁸ Markkinaosuudet ovat vuodelta 2023.

markkinanaan, muun muassa sen vuoksi, että hyvinvointialueen on mahdollista ohjata täysi-ikäisiä asukkaita kaikkiin yksiköihin.

20. Ilmoittajan mukaan mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tarjottavien asumispalveluiden maantieteellinen markkina on hyvinvointialueen laajuinen. Soteuudistuksen myötä asumispalveluja käyttäviä henkilöitä voidaan sijoittaa aiempaa helpommin kotikuntansa ulkopuolelle laajemmalla alueella.
21. Ilmoittaja on toimittanut markkinatietoja kattaen sekä mielenterveyskuntoutujat että päihdekuntoutujat. Tiedot on toimitettu sekä tehostetun ja tavallisen palveluasumisen kattavalta markkinalta että erikseen palvelutyypikohtaisesti. Tiedot perustuvat ikääntyneiden asumispalveluiden tavoin Valviran ylläpitämiin tietoihin eri toimijoiden asumispalveluyksiköiden toimilupien (nyk. rekisteröntien) mukaisista paikkamääristä ja sisältävät yksityisen ja kolmannen sektorin tuotannon. Ilmoittaja ei ole pystynyt erottamaan toimittamissaan tiedoissa yksityishenkilöiden ostamia ja hyvinvointialueiden ostamia palveluita, vaan nämä molemmat sisältyvät toimitettuihin markkinatietoihin.
22. Osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on ilmoittajan toimittamien tietojen perusteella korkeimmillaan Keski-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueilla. Keski-Suomen hyvinvointialueen tehostetussa mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluissa osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on [30-40] prosenttia. Kohteen asukaspaikoissa on luvuissa huomioitu Hilmar-yksikön kehitysvammaisten asukaspaikkoja. Kohteen markkinaosuus nämä kehitysvammaisten asukaspaikat pois lukien on ilmoittajan arvion mukaan [10-20] prosenttia, jolloin osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on [30-40] prosenttia. Ilmoittajan mukaan Esperillä ja Attendolla on kummallakin Keski-Suomen hyvinvointialueella mielenterveys- ja päihdekuntoutujien tehostetussa asumispalvelussa 20–30 prosentin osuus asukaspaikoista, P-Syketalo Pensionaatti Oy:llä ja Humanalle jäävillä yksiköillä 5–10 prosentin osuus ja seuraavaksi lähimmillä kilpailijoilla alle 5 prosentin osuudet.
23. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on sekä tehostettu että tavallinen palveluasuminen huomioiden noin [30-40] prosenttia. Tavallisessa palveluasumisessa Mehiläisellä on ilmoittajan mukaan ennestään [40-50] prosentin markkinaosuus, ja kohteen tuoma lisäys on [0-5] prosenttia, jolloin osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on [40-50] prosenttia. Liikevaihdon perusteella tarkasteltaessa keskittymän markkinaosuus olisi ilmoittajan arvion mukaan [50-60] prosenttia ja kohteen tuoma markkinaosuuden lisäys [5-10] prosenttia. Attendon osuus mielenterveys- ja päihdekuntoutujien tavallisesta palveluasumisesta on asukaspaikoilla mitattuna [10-20] prosenttia, Ksaksi ry:n, Jäälin Palvelukoti Oy:n ja Aspa Palvelut Oy:n 5–10 prosenttia ja Esperin alle 5 prosenttia.

7 Yrityskaupan kilpailuvaikutukset

7.1 Ilmoittajan näkemys yrityskaupan kilpailuvaikutuksista

24. Ilmoittaja katsoo, että yrityskaupalla ei ole haitallisia kilpailuvaikutuksia ikääntyneiden taikka mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluiden markkinoilla.
25. Valtakunnallisesti tarkasteltuna ikääntyneiden asumispalveluiden markkinoille jää keskittymän lisäksi edelleen kaksi suurta toimijaa, Attendo ja Esperi Care, sekä useita pienempiä kilpailijoita. Osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus ikääntyneiden asumispalveluiden markkinoilla sekä tehostetun että tavallisen asumispalvelun segmenteillä on maltillinen ja markkinoille jää lukuisia kilpailevia palveluntuottajia, vaikka markkinaa tarkasteltaisiin hyvinvointialueiden tai seutukuntatasolla. Julkisen sektorin tuotannon lisäksi palveluita tarjoavat Suomessa monet yksityiset yritykset ja säätiöt. Attendon ja Esperi Caren lisäksi muita suurempia palveluntarjoajia ovat esimerkiksi Pihlajalinna, Diakonissalaitos (Rinnekodit), Medivida, Folkhälsan, Yrjö ja Hanna Kodit, Huutihovi Oy, Ikifit Oy, Helsingin Seniorisäätiö, Ruskatalojen palveluyhdistys sekä Norlandia Oy.
26. Vastaavasti mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluita tarjoavat julkisen sektorin lisäksi lukuisat yksityiset yritykset ja säätiöt. Valtakunnallisesti tarkasteltuna markkinoille jää keskittymän lisäksi kaksi isompaa toimijaa, Attendo ja Esperi, sekä lukuisia pienempiä kilpailijoita kuten esimerkiksi Lilinkotisäätiö, Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö, Eedi asumispalvelut, Niemikotisäätiö, Aspa ja Sininauhasäätiö.
27. Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluiden markkinoilla, joissa osapuolten päällekkäisyydet ovat merkittävimmillään, on kaikilla markkinasegmenteillä yrityskaupan toteuttamisen jälkeenkin läsnä kolme vahvaa valtakunnallista toimijaa (Attendo, Esperi Care ja Humanaalle jäivät yksiköt) sekä useampia pienempiä yrityksiä tai säätiömuotoisia toimijoita. Julkinen puoli tuottaa melko vähäisen osuuden kyseisten hyvinvointialueiden mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluista. Ilmoittajan mukaan arvioinnissa on kuitenkin huomioitava hyvinvointialueiden merkittävä rooli sekä palvelujen tuottajana että tilaajana, joka kilpailuttaa yksityisten tarjoamat palvelut itse määrittämiensä kriteerien ja tarpeidensa perusteella.
28. Ilmoittajan mukaan osapuolten tarjoamien mielenterveys- ja päihdekuntoutujien palveluiden välillä on selvästi erilaiset painotukset, mikä edelleen vahvistaa sitä, että yrityskaupasta ei seuraa kilpailulle haitallisia vaikutuksia. Painotusten ero on selvä etenkin Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella, jossa Mehiläisen mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asukaspaikoista valtaosa on Provesta-palvelutuotteen mukaista palvelutuotantoa. Provesta tuottaa palveluita kerrostaloympäristössä, normaaleihin asumisyhteisöihin integroituneena, jolloin palvelut viedään asiakkaiden kotiin, hyvin samantyyppisesti kuin kotipalvelut. Kohteen tarjoamaan ryhmäkotimalliseen asumiseen puolestaan sijoittuvat asiakkaat, jotka tarvitsevat jatkuvaa henkilöstön ja asuinyhteisön

läsnäoloa ja tukea sekä ovat sairaudenkuvaltaan usein sellaisia, että normaali asuinympäristö häiriintyisi heidän oireistaan.

29. Ilmoittajan mukaan yrityskaupan markkinavaikutuksia tarkasteltaessa on huomioitava, että kaikki hyvinvointialueet suunnittelevat tai ovat jo toteuttamassa tehostetun palveluasumisen tarjonnan supistamista. Säästötarpeiden vuoksi kustannuksiltaan korkeata palvelua vähennetään ja korvataan kevyemmillä ja edullisemmilla palveluilla (kotiin vietävät palvelut ja tavallinen/yhteisöllinen palveluasuminen). Tällä on ilmoittajan mukaan suora vaikutus hyvinvointialueille palveluja tuottaviin yksityisiin palveluntarjoajiin, joiden mahdollisuudet tarjota palveluita ovat hyvinvointialueiden ostoista riippuvaiset.
30. Ilmoittajan mukaan syksyn 2023 Eloisan (Etelä-Savon hyvinvointialue) tekemä ikääntyneiden tavallisen/yhteisöllisen asumispalvelun kilpailutus osoittaa markkinoilla olevan runsaasti enemmän kapasiteettia ja markkinatoimijoita kuin Valviran tietojen perusteella on yrityskauppailmoituksen markkinatiedoissa huomioitu. Esimerkiksi Mikkelin alueella on ilmoittajan mukaan lisäksi ai-
van uusia toimijoita, jotka ovat myös menestyneet kilpailutuksessa. Nämä toimijat ovat JST Solum Oy ja Kyyhkylä Oy.

7.2 KKV:n alustava arvio yrityskaupan kilpailuvaikutuksista

31. Asian selvitysvaihe huomioiden KKV ei ota tässä päätöksessä täsmällisesti kantaa relevanttien markkinoiden määrittelyyn taikka yrityskaupan kilpailuvaikutuksiin. Virasto ei myöskään käsittele kaikkia mahdollisia relevantteja markkinoita, joihin voi liittyä kilpailuhuolia. KKV:n näkemykset yrityskaupan kilpailuvaikutuksista ovat alustavia, eivätkä ne muodosta tyhjentävää kuvausta mahdollisista kilpailuongelmista.
32. Usea viraston kuulema markkinatoimija suhtautui ilmoitettuun järjestelyyn neutraalisti. Huomattava osa lausunnonantajista toi kuitenkin esiin huolensa siitä, että yrityskauppa johtaisi haitallisiin kilpailuvaikutuksiin ikääntyneiden ja mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden markkinoilla huomioiden etenkin Mehiläisen ennestään vahvan markkina-aseman sekä markkinoiden keskittymiskehityksen. Markkinatoimijat nostivat esiin myös sen, että keskittyneillä markkinoilla pienempien toimijoiden toimintaedellytykset ovat heikentyneet ja alalle tulo on hankalaa.
33. Useampi viraston kuulema markkinatoimija esitti huolen siitä, että Mehiläinen ja muut suuret yksityiset palveluntuottajat voivat markkinoiden keskittyessä vaikuttaa hintojen kehitykseen esimerkiksi jättämällä osallistumatta kilpailutuksiin taikka irtisanomalla palvelusopimuksen. Mehiläisen ja muiden isompien toimijoiden kapasiteetti saattaa muodostua välttämättömäksi osaksi hyvinvointialueen palvelukokonaisuutta. Tämä voi johtaa siihen, että hyvinvointialueet joutuvat tekemään asiakaskohtaisia suorahankintoja, mikä nostaa palveluiden hintatasoa.

34. Viraston alustavien havaintojen perusteella ei ole selvää, että ikääntyneiden tai mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluiden markkinoita tulisi ilmoittajan esittämällä tavalla tarkastella kaikki palvelutyypit kattavina kokonaisuuksina. Vaikka palvelut hankitaan usein samalla kilpailutuksella, tarjoukset tehdään kuitenkin yleensä palvelutyypeittäin ja hyvinvointialue asettaa palveluntarjoajat paremmuusjärjestykseen palvelutyypikohtaisesti. Tehostetun ja tavallisen palveluasumisen hankinnat näyttäisivät lisäksi eroavan esimerkiksi palveluyksikölle/palveluntarjoajalle asetetuilta kriteereiltään ja hintatasoltaan. Asumispalveluihin hakeutuvan asiakkaan palveluntarve määrittelee sen, ohjataan vai tavalliseen vai tehostettuun asumispalveluun.
35. Lisäksi ikääntyneiden asumispalveluiden maantieteellinen markkina saattaa olla ainakin osalla alueista ilmoittajan esittämää kapeampi. Viraston markkinakuulemisessa nousi esiin, että ikääntyneiden asumispalveluiden markkina etenkin Varkauden alueella olisi kunta- tai asuinaluekohtainen, sillä asiakkaat hakeutuvat pääsääntöisesti kotikuntansa asumispalveluyksiköihin. Osapuolten toimittamat Mikkelin ja Varkauden seutukuntien ikääntyneiden asumispalveluiden asiakkaiden kotikuntatiedot viittaavat siihen, että ikääntyneiden asumispalveluissa hoitoon tulevat asukkaat ohjataan merkittävässä määrin oman kotikunnan asumispalveluyksiköihin.
36. Ilmoittajan toimittamien markkinatietojen perusteella osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus ikääntyneiden asumispalveluissa Mikkelin ja Varkauden kunnissa olisi korkea ja markkina keskittyisi voimakkaasti. Osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus Mikkelin ikääntyneiden tavallisen asumispalvelun paikoista olisi [50-60] prosenttia ja Varkaudessa tehostetun asumispalveluiden paikoista [40-50] prosenttia. Osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus olisi myös Mikkelin seutukunnan tasoisella tavallisen palveluasumisen markkinalla lähes [30-40] prosenttia.
37. Keskittymästä muodostuisi lisäksi selkeä markkinajohtaja mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluiden markkinoilla Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Suomen hyvinvointialueilla, mikäli tehostettua ja tavallista palveluasumista tarkastellaan omina tuotemarkkinoinaan. Keskittymälle muodostuisi vahva asema erityisesti Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen tavallisen asumispalvelun markkinalla, jossa osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus olisi [40-50] prosenttia.

8 Johtopäätös

38. Edellä kuvatuin perustein Kilpailu- ja kuluttajavirasto pitää yrityskaupan kilpailuvaikutusten selvittämisen jatkamista tarpeellisena.
39. KKV:n alustavan tarkastelun perusteella yrityskauppa saattaa aiheuttaa haitallisia kilpailuvaikutuksia etenkin ikääntyneiden asumispalveluiden markkinoilla Varkauden ja Mikkelin alueilla sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluiden markkinoilla Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Suomen

hyvinvointialueiden alueilla. Yrityskaupan kilpailuvaikutusten yksityiskohtainen tutkiminen jatkoselvityksessä on aiheellista.

9 Sovelletut säännökset

Kilpailulaki (948/2011) 21, 22, 24 ja 26 §.

10 Muutoksenhaku

Kilpailulain 49 a §:n perusteella yrityskaupan ilmoittaja ei saa hakea muutosta tähän päätökseen valittamalla.

11 Lisätiedot

Lisätietoja päätöksestä antaa johtava asiantuntija Riina Autio, puhelin 029 505 3690, sähköposti etunimi.sukunimi@kkv.fi.

Ylijohtaja Timo Mattila

Johtava asiantuntija Riina Autio

Liitteet

Ohje liikesalaisuusarvioinnista